

Kirjad Ameerikast.

Meelis-Lauri Erikson

Tulen just sincity'st - San Fransiscost. Päike loojub seljataha. Destination JFK ja Red-Eye express. Olen valge, keskealine straight; 110-ndal tänaval ja edasi seal tänavatel, mida tavaline turistikaart enam ei näita, on veel öö. Metrood ei võta, sest korter on lähedal. Oleks küll tahtnud, et bluusi mängitakse otse tänaval, aga see vist on liigne soov. Pole enam need ajad. Lähen James'i poole, kes peab siin lähedal juuksuriäri, tema juurde kogunevad mustad ja muud minusugused, aga ta äri oli muidugi kinni. Võtan siiski kitarriga kaasa, sest mul pole seda kuskile mujale panna. Üle tänava, pizzabaari ees koguneb kahtlane seltskond, keda politsei teinekord regulaarselt laiali ajab. Omaarust narkodiilerid ja muud sihukesed. Aga see ei ole minu ja meie asi. Või on?

Just Jamesi juures sain tuttavaks Bobiga, mustanahalise baptisti pastoriga, kes ütles, et ta mäletab veel Martin Luhter Kingi. Eks need olid need ajad, mil valitses üleüldine usk maailma muutmisel; Nikita ajal räägiti hurraaga kosmose vallutamisest ka soviets unioonis; külm sõda oli haripunktis ja ka noorsugu uskus Kristusesse, nii seal kui ka siinpool, nõndapalju, kui see võimalik oli. Pühapäeviti käisin vahel ümber nurga nende kirikus. Tore oli. Muusikat ja rõõmu, rõõmu ja muusikat oli palju. Istusin tavaliselt tahanurka maha, aga üsna pea läksin nende juubeldamisega kaasa. Eks see ole nakkav. Bob ei esinenud nagu "isake", suur juht, kes kõike teab, vaid nägi pigem välja kui teenija. Ma olen ju asjatundja. Nägin tema silmis kurbust; seda pole võimalik varjata. Kurbust, mida mäletan Eestist, sealt paganate maalt, kus tekkis nii sageli tunne, et teed, mis sa teed, aga see ei huvita eriti kedagi. Ja siis veel see ajaloolise kiriku glorifitseeritud mineviku kandmine. Kristus on siin ja praegu; pole tarvis ennast koormata minevikuga. Vabastav mõte uues maailmas. Bob oli vait ja rüüpas oma kohvi. Mina ei puudutanud kitarrikotti.

Friscos olin vana Plymouthiga avarii teinud ja politsei ajas mind vist taga. Vist. Ajas taga. Auto ei saanud suurt viga; ainult külmine klaas ja uks ja peegel olid puru, kuid viisin auto romulasse ja ostsin viimase raha eest pileti New Yorki; küllap mind otsitakse kuskil, kuid Obamal on kindlasti palju rohkem asja moslemitega ja föderaalpolitseil rahvusvahelise kuritegevusega ning puertoriikolastega, kui minuga. Me kõik oleme ju igasugustes andmebaasides; kõik on kuskil seivitud, kuid on vaid üks andmebaas, kuhu tõesti tasub kuuluda – eluraamat. Võtsin juba lennukis kaks õlut, mida lennufirma välja ei teinud ja maandusin New Yorgis. Touch the ground at JFK. Kõik tundus kuidagi lihtne ja vaba. (Tallinna lennujaam on nii pisike ja hubane!) Interneti ligi pole ammu saanud; ega see pole mingi Eesti e-riigi praalimine, vaid East Harlem, kuhu jõudsin lõpuks. Eks näis mis saab. Kas kuskil on veel elav Kristus? Usun, et on. Minu 8-korruselise maja kolmanda korruse korteri akna tagant kihutab aeg-ajalt mööda rong; ma ise vedelen voodis, vähimagi soovita Eestisse tagasi pöörduda ja see pole ka eriti võimalik. Ei tea. No ja siis võtsin kitarriga välja, e-duurist alates ja see läks! Võtan alt oma hääle üles, puudutan ainult mõnd keelt. Ja siis tunnen, kuidas kitarr kaasa tuleb, kuidas heliseb ja kõmiseb; ja minu oma hääl hakkab kuskilt alt või ülevalt tulema - pigem just ülevalt ja lugu läheb! Jumala auks ja oma kasuks, onju? See kasu selgub ehk alles hiljem. Bluus on alati ja kõikjal. Bob ütles, et Jesus is everywhere; tema lemmiklause. Õige jah, aga seda tuleb kõigepealt ise mõista ja südamesse võtta. Mu cell on välja lülitatud, sest Ameerikas see ei tööta ja ma ei taha ka, et see töötaks, muidu äkki mõni helistab, näiteks Eestist.

Pärast seda jõudsin koju - pärast üürimaja uksepaugutamist ja neegrimutiga õiendamist, pärast seda jõudsin koju. Öhtul pean minema basskitarriga mängima bändis, mis tuleb kokku kõlava nimega Red Penguin'is, tegelikult tavaline rokiklubi, kus mõnikord käivad ka asjatundjad, need tunneb kohe ära oma isesuguse silmavaate poolest. Pisut väsinud, aga väga tagasihoidlikud. See on hea. Praegu on veel aega. Istun siin ööpäevläbi avatud kohvikus. Terav valgus, liimerdavad valged laudad. Metroorong sõidab mööda, tassid klirisevad laual. Huvitav: kohvikuneiu, ilmselt hiinlane, küsis mu käest, et ma olen sind kusagil varem näinud! Võibolla unes. You, ei tehta vahet, kas on tegemist piduliku pöördumisega, aga ma tajusin seal familiar suhtumist! Ta läks leti taha tagasi. Rüüpasin oma kohvi. Peale minu istub siin veel ainult kaks ruudulises särgis ja kilejopes töömehe välimusega tüüpi; telekas lae all mängib ja tundub, et keegi ei taha vaistlikult kuulda sealt breaking news'i, sest

need on alati halvad, teleka all tõmmatakse pea õlgade vahele, peidetakse end ära. Üldse on kõik uudised alati halvad. Aga telekas mängib ikka. Tunnen end natuke nagu Hemingway või siis Marques. Gabriel Carcia Marques oma maagilise realismiga. Ma tean liiga palju. Euroopa kultuurist ja selle allakäigust. Ja mida ei tea, sellest on aimu. Pelk teadmine, vaimuteravus on see, mis meid aeglaselt seestpoolt hävitab. Lõpetan oma kohvi ja lähen bussi peale, et sõita oma pingviinide juurde. Töö ootab.

Eelmine kord kirjutasin, et ma tean liiga palju, ok, aga see on parimal juhul vaid pool tõde. Parimal juhul. Eesti on selle laevukese – Europe – peale hiljaks jäänud; see ei sõida enam ammugi, vaid ainult seisab sadamas ja veepiiri all roostetab. Aga üleval käib pidu edasi. Mul ei lähe meelest see tüdruk sealt kohvikust - kas ta ütleb kõigile alati nii, et ma olen sind kusagil näinud? Võibolla unes? Ükskõik, aga mulle näis, et see polnud ainult poos, ainult teravmeelitsemine. Üks väga kortsus näoga vanamees kepiga seisis metroo sissepääsu juures ja ka mina jäin seisma. Ütlesin, et tulen Friscost; mina ka, ütles ta. Tal oli õlgkaabu; Harlemis oli hommikul vihma sadanud. Vanamees meenutas bluusi, ta oli lausa selle kehastus, kuigi valged on kehvad bluusimängijad; pole seda päris õiget rütmitungetust, aga talle oleks väga hästi sobinud suupill. Ei tea, kust sellised tulevad, olin juba kindel, et sihukesed on välja surnud. Aga ei. Rõõmustav kohtumine. Te küsite, mida ma siin teen? Ma vastan - mitte midagi. Kulgetav kulg on püsitu kulg, see on nagu c7-duur ilma milleta ükski endast lugupidav bluusimees kodust välja ei lähe. Üldse mängib iga bluusimees ju eluaeg ainult ühte lugu. Mees ja tema kidra, kogu maailma vastu! Olen nüüd peaaegu terve ööpäeva maganud, siis söönud ühe võileiva, pärastpoole ostnud paki suitsu. Ka Jamesi jõudsin juba vaatamas käia. A man without a country! tervitas ta mind. Ei ole, kulla mees, vastasin ja meenutasin talle, et olen Eestist, aga ta loomulikult ei teadnud, kus see on, võibolla kuskil Lõuna-Ameerikas. Päevade viisi võiks niimoodi elada, soovideta, kuid keda ma ikka petan. Muidugi on mul soove ja tahtmisi, ega neist lahti saa. Ütlesin ennist, et ega siit kuhugi minna pole, aga eks ta ole, Ameerikast välja saadetakse sind 10 minutiga, siia sisse saadakse heal juhul kuue kuu, halvemal juhul kahe aastaga, kuigi bluus on minuga kaasas. Ka biitlid polnud teretulnud Memphisesse, teatas silt linna servas tookord; lohutan end. Kuigi lohutus on vale sõna, bluus on alati lohutu. Vedelen oma üürtoas kappvoodis, kisun suitsu ja vahin lakke. Suitsetamine tuleb unustada; see mürk on siin kallim kui East Harlemi tänavakaubitsejate kanep. Peaks sellele üle minema. Ma vedelen ja meenutan, sest seda teeb iga bluusimees - ta meenutab olnud asju.

E-duur. E-duur ja metroorongide mürin, mis käib kui kellavärgiga apelsin selles Suures Õunas. See meenutas mulle veel midagi. Toda viletsat kohvibaari ja näitsikut, kes teatas, et on mind kuskil näinud. Saame-siis-tuttavaks-lause. Ja üksjagu põnev, kriminaalid vist tervitavad üksteist nii, tavaline. Edasi aga: kus? Ei tea, võibolla unes...Eeh, miks see mulle meelde kargas - loidusest, raskusest, mida kanname, bluusist? Tont seda teab, aga et ta mul meeles on – just nüüd ja praegu - see peab midagi mulle ütleva, mingit sõnumit edastama. Pean sinna vastikusse urkasse tagasi minema, tundsin äkki. Nüüd ja praegu, pean seda kohta jälle nägema, muidu ei saa hing rahu. Hing? See mis jääbki rändama ihust ihusse nagu Platon vist arvas. Või oli see keegi teine. Metempsychosis. Tühja, it doesn't matter. ...see diskosaali valgust välkuv kera lae all; telekas, mis alatasa pesapalli näitab... teetöölised ja hulkuvad contractor workers. Mertoorongide mürin. Kõigel on tohtu tähendus. Edasi...

Tänavad. New Yorgi tänavad on omaette seiklus. Tüüpide galerii kirjeldamiseks puudub vähimgi vajadus, sest seda kõike on lihtsalt liiga palju. Kuid samas - nad on kõik tavalised inimesed. Varem hulkusin mööda tänavaid küll ja veel; mängisin omaette sellist mängu – eksitan ennast kuskile ära ja vaatan siis, kuidas oskan sealt jälle välja minna. Nüüd ei jaksa enam. Taksojuhid tuututavad; vahel kostab politsei- või kiirabisireen või nende kurb-pettunud "Prööt, prööt!" kui nad on kuskil ummikusse kinni jäänud. Linnal on oma hingus. Seda on kuulda öösiti, kui muu müra on vaibunud. Siis kostab sellist madalatoonilist ühtlast kohinat. Linna enda kopsud. Parajasti ülevas meeleolus pressisin end koos kidraga telefoniputkasse, et helistada. Veeretasin välja vist oma kümme numbrit, enne kui õige otsa sain.

"hlo"

"See olen mina, Reika." Seda hüüdnime polnud ma enam aastaid kasutanud.

"Sorry?" Keegi helistab New Yorgis sulle eesti keeles!

"Reika olen, noh"

Paus. "Sa oled siin?"

"Olen jah siin, kuule, kui saaks õige kokku?"

"Kus sa oled?"

"Siin olen, noh, kuskil Upper East Side´i kandis. Kuule, kui saaks õige kokku?"

"Reika oled või?" Issand Jumal!

"Mina jah. Kuule, ma tulin Friscost ära. Lasin jalga, noh. Tulin ära. Nüüd olen siin. Saaks õige kokku?"

"Oh sa... Jajah, tead, mis teed siis nii üldiselt?"

"Midagi ei tee. Pilli mängin. Mul oli Friscos oma bänd täitsa. Aga siin pole midagi"

"Sul oli oma bänd või?"

"Midagi sennapole. Aga ei saanud suurt asja. Üks endine hippar, pidevalt pilves. Üks neegriipoiss, sihuke sinakasmust lausa, aga trummi tagus. Tead ju mustasid. Üks endine hevimees. Ja mina. Aga siis algasid mingid jamad ja ma tulin ära"

"Mis jamad?"

"Ah ma ei viitsi seletada, jamad, noh. Hippar ja hevimees hakkasid teineteist vihkama. Umbes kümme proovi tegime, mingi klubi tagatoas. Sa ikka mängid veel?"

Paus. "No mis ma mängin... Mängin küll, üldiselt. Nüüd pole küll enam ammu..."

"Kui õige prooviks, ah? Mul siin nagu koht ka olemas, kus proovi teha. Seal käib ka plaadifirmade tegelasi. Saame veel lepingu" See viimane oli küll ülimalt kahtlane.

Paus. "Hea küll siis. Jajah. Seda, et... Nojah. Kuule, ma tulen linna ee... kolmapäeval. Kus me kokku saame?"

"Kolmapäeval mulle ei sobi, olen kinni," Mu hea tuju oli miskipärast lahtunud. "Ma tulen, otsin sind ise üles. Ütle mulle oma aadress?"

Ta ütles mulle oma aadressi.

"Hüva! Kokku saame, siis räägime pikemalt"

Plõks ja piip-piip-piip. Seisin natuke aega putkas ja püüdsin jälile saada sellele, mis ma äsja teinud olin. Mis ma siis nüüd jälle teinud olin? Bänd, MINU bänd ei olnud ju udujutt. Me olime tõesti pisut süganud pille; hevimees Ray tolknes klubis justkui niisama ja me saime ükskord jutule. Siis siginesid teised. Kuid tõde on, et proove tegime täpselt kolm korda, kuni hippar ja Ray põhjalikult tülli pöörasid. Võimalik ka, et Ray, kes oli gei püüdis hipparile külge lüüa ja midagi läks neil seal valesti. Make love, not war! Viimane proov oli eriti piinlik. Rayl ei jäänud muud üle, kui pidada vihane kõne hardrocki kiituseks, rebis pistiku võimust välja ja keris minema. Hippar vajus oma järjekordsesse letargiasse ja neegriipoiss istus ninas urgitsedes trummide taga. Siis juhtuski nii, et jõin end täis ja sõitsin Plymouthi kägarasse. Auto polnud pealegi minu oma. Telefoniputka seinale oli keegi ilusa käekirjaga kirjutanud: Fuck off! See käib minu kohta.

Kui ikka viitsin jätkata siin seda teadvuse voolu jälgimist, siis... Jajah, ega ei pea kogu aeg nõnda paugutama, võiks teksti ka rahulikumalt võtta. Või üldse kõike rahulikumalt võtma, muidu lihtsalt väsid ära ja siis tulebki see tunne, et ega polegi kunagi midagi tõeliselt suurt teinud. Või tõeliselt head. Peab uskuma, lootma ja armastama, ütlesin tolele taksojuhile, kes tuli just oma töökaaslase matuselt. Ülbe lause missugune selles olukorras! Aga see ongi bluus. Kui see kõlabki liiga programmilisena - programmide ajad olid enne minu sündimist - siis ikkagi kehtiv, meist sõltumata. Meist sõltumata. See võiks ka olla seletuseks ühe keskeakriisile läheneva keskpärase kidramehe ringikondamisele siin. Ja kui soovite, siis ka õigustuseks. Manhattani taga koidab, kuid see pole sama öö lõpp. Esimest korda olin siinkandis oma viiosteist aastat tagasi; 9/11 oli veel olemata ja puha. Usk, ka eneseusk tuleb läbi kaotuste ja kannatuste; kah jälle vana tõde, kuid küllap tuleb see igapähe ikka isiklikult läbi teha, muidu ei tea. Ei usu.

Väljasõit. Väljasõit Jersey´sse võttis mul pool päeva, kuigi rong Penn Stationist sõidab sinna pool tunnikest ja maksab viieka. On ikka tegu; kõik need eeslinna tänavad tunduvad alguses täpselt ühesugused. Viimaks leidsin Pete´i maja üles, aga mul tuli tükk aega kella lasta. Kuni ta uksele tuli, hommikumantlis, kell pool kaksteist päeval. Järgmiseks istusin tema tillukese maja tillukeses

elutoas liiga suures tugitoolis ja tundsin, et kõik on vale. Ta oli paksuks läinud ja jättis kuidagi ebameeldivalt selgrootu mulje. Nagu mingi mollusk. Kas ta õige joob liiga palju või? Mis siis ikka, Pete, olles kõhinud ja nuusanud avas ta suu ja ütles, mida ta ütleski? "Ma teadsin, et sa tuled." Oh tont, kuidas ma ikka satun selliste kliššeede peale. Rääkisin oma loo talle ära, et nii ja naa, olen tüdinud õhtuti raha eest oma bentonit vaevamas käimast ja mis raha see ongi, kui järele mõelda. Paneks õige bändi kokku; ideesid nagu oleks. PETE'I LUGU: Ta nimi on tegelikult Peeter. Omal ajal tegime juba bändi, olime mõlemad bluusist sisse võetud. Ja oli nii, et alguses tuhni Ameerika prügikastist välja kultuur ja edasi tulid juba teised: B.B King näiteks, kes õppis elektrikitarri kuskil, kus elektrit ei olnudki, elektrit kui sellist ei olnudki jne ja nii edasi, aga rokivärk oli ju N liidus üks ülimalt kahtlane värk võimude silmis nagunii, saati siis veel mingi Ameerika. Kuid Ameerika mustade protestiliikumise peale rõhudes oli võimalik esinemislubasid välja nihverdada. Ok, aga tegelikult pole bluus noorte asi; see lihtsalt ei sobi neile ja nad tajuvad seda. Bluusimeheks saamiseks peab inimene olema vähemalt neljakümnene. Hea küll. Peeter oli trummar, tema löök oli tugev ja täpne. Teinekord panime öö läbi pidu: rocking all night long, ise vaevalt vinnidest lahti saanud! Siis aga ajad muutusid ja rock oli korruga pöranda alt väljas. Lihtsalt seepärast, et polnud enam pörandatki, kust välja tulla. Mind kiskus ikka r-n-b poole, aga mede Peeter liitus mingi kogudusega: Elulaevuke või Elu ja Valgus, ei mäleta enam. Igatahes kuulus nende programmi, et tuleb kiiresti välja minna siit kurjuse impeeriumist, ja kus siis on promised land kui mitte Ameerikas! See oli just nõuka-aja lõpus. Peeter kutsus ka mind kaasa, aga mina nende Valgele Laevale ei läinud. Olen vist alati tahtnud ise olla, ise oma karvast kõhtu sügada, kuigi see läheb mulle väga kalliks. Ühesõnaga, Peeter panigi Ameerikasse, seal sai tast varsti Pete. Siis polnud tal minu teada oma kogudusest enam sooja-külma. Natuke ringi nuusutanud, hakkas Pete tööle ehitusalal: varsti oli ta New York Construction'is, mis on ju üks hirmus laiutav ja täitsa kontrollimatu firma. Vahepeal ma ei teadnud temast mitu aastat. Siis aga, kui olin juba ise siin, kuulsin üht-teist. Naisest oli ta lahku läinud, see elab nüüd lapsega Montrealis. Mis ta vahepeal tegi siis? Õppis aktsendivabalt rääkima? Ei tema juba hätta jää. Hiljem lihtsalt hulkusin Kearny Marsh'i kandis, räägitakse küll, et seal võivad narkarid su vagaseks teha, kuid seda võib juhtuda isegi Central Parkis. Ronisin üle roostes raudteerööbastest, lükkasin põõsad laiali ja olingi jõe ääres. Bluus on see, kui hea inimene on kurb. Mina ikka vist üks õige muusik ei ole. Üks õige muusikamees ei mõtle neid asju, mida mõtlen mina, ja õigupoolest ei mõtle ta üldse, ta lihtsalt teeb. Mina aga seevastu tassin endaga kaasas veel palju muud, milleks küll? Hüva, kas olen siis lihtsalt hea inimene või? Vägeva autosilla vägevad betoontalad on otsast otsani graffitit täis. Üleval lakkamatu liiklus, kuid siia alla kostab sellest vaid vaikne, ühtlane rüma. Praam veab jõel tervet rodu pargaseid ja annab vilet. Kaldavees, purunenud betoonjuraka kõveral sarrusel istub suur ilus lind.

Kirjad Ameerikast. Kõik inimlikud programmid, kõik inimlikud ettevõtmised on paratamatult poolikud ja vildakad, isegi parimate kavatsuste puhul. Kui käisin kunagi Saksamaal Naumburgi katedraalis, siis tuli seal varsti ka see mõte, et see ju võeti ka omal ajal üle luterlaste või kelle poolt iganes, kes seal tollal mürgeldasid, jõuga ja jõhkralt; ikka sama mõttega, et las see uhke hoone olla nüüd meie käsutuses, ikka puhtama usu jaoks. Ja meie siin nüüd võime seda kasutada omade heade eesmärkide nimel. Ausam oleks olnud ehitada oma kirik, vist. Ameerikas on üksjagu lihtsam, siin võib igaüks, kel vähegi pealehakkamist ehitada oma kiriku; on ju neid siin iga nurga takka, igaühele oma, laiad parklad ümber. Kuid katedraal on katedraal ja see on ehitatud mitmete sugupõlvade ajal ja ulatub üle aja. Ja ka ruumi. Ta on ehitatud inimeste poolt, mitte robotite ja ufonautide poolt. Ta on mingis mõttes Bobi juures olemas. Ka Jamesi juures. Selle pilusilmse neiu juures. Minu juures. Isegi tolle taksojuhi tapnud pussitaja juures. Mingis mõttes.

Kõige parem - puhka Jumalas. Kristus ilmselt ei puhanud kunagi, kuid ta tegi oma ühe või kolme aasta jooksul juba kõik. Mõnikord ta taandus üksinda ära palvetama. Ja mida ta seal õieti tegi? Mitte midagi.